

**ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ
ГЕНДЕРНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ****Вікторія ГЕРАСИМЕНКО****Комунальний заклад****«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»****Харківської обласної ради,****klimchuk.viktoria@i.ua****Юлія ОСИКА****Комунальний заклад****«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»****Харківської обласної ради,****osuka.ylia99@gmail.com**

Останнім часом в українському суспільстві спостерігається трансформація соціальних норм і цінностей, що знаходить відображення у радикальних змінах рольових і статусних позицій обох статей, впровадженні політики гендерної рівності в усі сфери життя. Вважаємо, що процес формування гендерно-відповідальної поведінки у молодого покоління є невід'ємною складовою зазначених змін та перспективним напрямом наукового пізнання, адже переосмислення усталених традиційних уявлень щодо «жіночого» й «чоловічого» та їх ролі у створенні перешкод в міжособистісній комунікації; вивчення динаміки змін жіночих і чоловічих ролей у суспільстві; розробка методів формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і молоді є метою сучасних гендерних досліджень. Так, вивчення особливостей гендерних взаємин молодого покоління перебувають у центрі наукових пошуків О. Кізь, О. Кікінежді, Е. Лібанової, О. Осіпової, О. Севастьянкової та інших. Зв'язок гендерних досліджень із соціально-педагогічною теорією та практикою відображено в науковому доробку О. Васильченко, Т. Голованової, С. Гришак, Н. Маркової, О. Остапчук, В. Синякової, О. Рассказової, С. Харченка, О. Ярської-Смірнкової та інших. Узагальнюючи сучасні наукові розвідки, які стосуються формування гендерно-відповідальної поведінки, зазначимо, що недостатньо лише констатувати наявність або відсутність у дітей і молоді необхідної кількості знань з гендерної проблематики. Натомість надважливим є визначення якості засвоєння цих знань, закріплення їх у системі цінностей особистості, сприяння подальшому відтворенню у моделях повсякденній поведінці [1; 3]. Так, у Великому словнику української мови поняття «поведінка» визначено як сукупність учинків і дій, які відображають спосіб життя особистості. Сучасна українська дослідниця Н. Світайло вказує, що поведінка стає відповідальною лише за умови усвідомлення особистістю власних вчинків, співвідношення їх із певною логікою подій, передбачення наслідків впливу цих учинків на самого себе та оточуючих, а також прийняття рішень, які запобігають негативним результатам для себе та інших у майбутньому [2, с. 10–12].

У межах нашого дослідження трактуємо *гендерно-відповідальну поведінку дітей та молоді* як характер вчинків, дотримання загальноприйнятих правил у стосунках з особами іншої статі та виконання соціальних (гендерних) ролей.

Водночас, гендерно-відповідальна поведінка може включати вміння протистояти суспільній думці, навіть суспільним нормам, які часто функціонують у формі гендерних стереотипів. Вважаємо, що головною метою гендерного виховання дітей і молоді є пошук та впровадження сучасних ефективних методів, які спрямовані на подолання основних гендерних стереотипів та формування поваги до особистості, не залежно від її статі.

Визначаємо такі шляхи формування гендерно-відповідальної поведінки у молодого покоління: по-перше, це просвіта дорослого населення з метою надання необхідних знань з гендерної проблематики, недопущення випадків дискримінації за ознакою статі у побуті і професійній діяльності (форми роботи: уроки гендерної грамотності, тренінги, дискусії, зустрічі, інтерактивні групові заняття, відвідування музею гендерної культури, навчання фахівців, батьків, волонтерів у Відкритому гендерному університеті тощо) [2]. По-друге, це просвітницька робота з дітьми, яка ґрунтується на принципах систематичності та послідовності, адаптуючи матеріал відповідно до вікових можливостей дітей і враховуючи потреби представників обох статей (форми роботи: праця, спілкування, ігри, заняття мистецтвом і спортом, гурткова робота, екскурсії, організація тематичних свят і вечорів).

При організації роботи з учнями початкової школи важливо зосередити увагу на зрозумілих сюжетних лініях. Оптимальними формами у цьому випадку можуть бути проведення уроку гендерної грамотності з використанням візуальних матеріалів, розігрування сюжетів казок, легенд і переказів з обов'язковим підбиттям підсумків [2, с. 13]. У середній школі доцільно практикувати такі форми роботи як колаж («Щаслива сучасна сім'я», «Дівчина – очима хлопців», «Хлопець – очима дівчат» тощо), проблемні та інтерактивні ігри. У старшій школі проведення просвітницької роботи з метою формування гендерно-відповідальної поведінки полегшується й водночас ускладнюється тим, що дівчата та юнаки налаштовані на рівноправний діалог, дискусію. Необхідно використовувати перевірену інформацію (факти) щодо стану реалізації гендерної політики у світі в цілому та в Україні зокрема, проілюструвавши її наочністю, матеріалами із життя конкретного населеного пункту, школи. Доцільно пропонувати учням та ученицям розробку проєктів (скласти оптимальний сімейний бюджет, представити сімейний родовід чи сімейне дерево тощо), завдання науково-дослідницького характеру, виконання яких вимагає самостійну роботу, аналіз наукових джерел, проведення спостережень, анкетувань, інтерв'ю серед однолітків, родичів, знайомих, педагогів, узагальнення зібраного матеріалу, обробку результатів і підготовку доповіді чи електронної презентації) [3, с. 301–306].

Отже, у процесі формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і молоді робота не повинна мати узагальненого характеру чи бути уніфікованою, навпаки – маємо орієнтуватись на індивідуальні особливості, можливості та потреби кожної дитини, адже тільки консолідуючи зусилля на індивідуальному, міжособистісному та соціальному рівнях можна подолати негативний вплив гендерних стереотипів.

Література

1. Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10 вер. 2009 р. № 839. *Zakon online* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/tfWNZIg> (дата звернення: 12.08.2020).
2. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ) : навчальний посібник / за заг. ред. Н. Світайло. Суми : Видавництво РА «Хороші люди», 2013. 209 с.
3. Черевко І. Психолого-педагогічні та філософські погляди на визначення поняття відповідальності. *Психологічні науки*. 2009. Випуск 8. С. 301–306.

ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Валерія ГРИГОРЕНКО

**Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
plvaleri@ukr.net**

Надія ШЕВЧЕНКО

**Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
n0678102030@gmail.com**

Сьогодні все більшої актуальності набуває впровадження гендерного підходу в освітній процес закладу дошкільної освіти, що дає змогу вже змалку формувати у дітей широкий спектр знань з гендерної проблематики та відповідних життєвих умінь; систему егалітарних цінностей, норм поведінки, які відповідають ідеям рівності та недискримінації. Сучасна система освіти повинна сформувати у дітей цілий спектр компетентностей, у тому числі гендерну. Уряд України здійснив низку кроків для усунення гендерного дисбалансу у державі, впроваджуючи політику гендерної рівності у найбільш вагомий сектор формування суспільної свідомості – освіту. Так, нормативно-правова база, яка регламентує запровадження і реалізацію гендерного виховання дітей у закладах освіти, зокрема дошкільних, включає Закони України «Про освіту», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» тощо. Окреслені у державних документах положення сприяють розширенню прав і можливостей жінок та чоловіків, подоланню гендерної асиметрії у різних сферах та статево-рольових стереотипів у системі освіти.

Впровадження гендерного підходу у заклади дошкільної освіти сприяє водночас витісненню застарілого статево-рольового підходу, що зумовлює гендерну сегрегацію і поляризацію. Натомість гендерний підхід актуалізує пошук нетрадиційних рішень щодо виховання дошкільників й відповідно сприяє збагаченню теоретико-методичної бази діяльності майбутніх вихователів новими підходами гендерного виховання дітей. Науковий інтерес до означеної нами